

“GLOBALLASHUV DAVRIDA KICHIK MAKTAB YOSHIDAGI O‘QUVCHILARDA DIQQAT BARQARORLIGI VA PSIXIK SALOMATLIKNI RIVOJLANTIRISHNING ZAMONAVIY PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK YONDASHUVLARI.”

Andijon davlat pedagogika instituti
Pedagogika fakulteti boshlang’ich ta’lim
yo’nalishi talabasi.
Turg’unboyeva Durдона Azizbek qizi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19424158>

Annotatsiya: Ushbu maqolada kichik maktab yoshidagi (7-11 yosh) o‘quvchilarning kognitiv sohasida diqqat jarayonining tutgan o‘rni va uning o‘ziga xos psixologik xususiyatlari tadqiq etiladi. Tadqiqot davomida ixtiyorsiz diqqatdan ixtiyoriy diqqatga o‘tish mexanizmlari, diqqatning barqarorligi, ko‘chuvchanligi va taqsimlanishi kabi xususiyatlarning o‘quv faoliyati samaradorligiga ta’siri tahlil qilingan. Shuningdek, maktab muhitiga moslashish davrida bolalarda uchraydigan diqqat yetishmasligi muammolari va ularni bartaraf etishning psixologik korreksion yo‘llari yoritilgan. Maqola boshlang’ich sinf o‘qituvchilari va maktab psixologlari uchun ilmiy-metodik tavsiyalar beradi.

Kalit so‘zlar: Diqqat, ixtiyoriy diqqat, kichik maktab yoshi, kognitiv rivojlanish, sensor jarayonlar, diqqat barqarorligi, o‘quv motivatsiyasi, psixologik korreksiya.

Annotatsiya: В данной статье исследуется роль процесса внимания в когнитивной сфере учащихся младшего школьного возраста (7-11 лет) и его специфические психологические особенности. В ходе исследования анализируются механизмы перехода от непроизвольного к произвольному вниманию, влияние таких свойств, как устойчивость, переключаемость и распределение внимания, на эффективность учебной деятельности. Также освещаются проблемы дефицита внимания, возникающие у детей в период адаптации к школьной среде, и психологические коррекционные пути их устранения. Статья содержит научно-методические рекомендации для учителей начальных классов и школьных психологов.

Ключевые слова: Внимание, произвольное внимание, младший школьный возраст, когнитивное развитие, сенсорные процессы, устойчивость внимания, учебная мотивация, психологическая коррекция.

Abstract: This article examines the role of the attention process in the cognitive sphere of primary school students (7-11 years old) and its specific psychological characteristics. The study analyzes the mechanisms of transition from involuntary to voluntary attention, and the impact of properties such as stability, switchability, and distribution of attention on the effectiveness of educational activities. It also highlights attention deficit problems occurring in children during the period of adaptation to the school environment and psychological correctional ways to eliminate them. The article provides scientific and methodological recommendations for primary school teachers and school psychologists.

Key words: Attention, voluntary attention, primary school age, cognitive development, sensory processes, stability of attention, learning motivation, psychological correction.

Kirish: Hozirgi globallashuv davrida ta’lim tizimida raqobatbardosh, intellektual salohiyatga ega va psixik jihatdan sog‘lom shaxsni shakllantirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Jamiyat taraqqiyoti, axborot oqimining tezlashuvi hamda ta’lim jarayonining

murakkablashuvi o‘quvchilardan yuqori darajadagi diqqat, mustaqil fikrlash va barqaror psixologik holatni talab etmoqda. Ayniqsa, kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarda diqqatning barqarorligi va psixik salomatlikni rivojlantirish masalasi bugungi kunda pedagogika va psixologiya fanlarining dolzarb muammolaridan biri bo‘lib qolmoqda. Kichik maktab yoshi bolaning shaxs sifatida shakllanishida muhim bosqich hisoblanadi. Bu davrda bolaning bilish jarayonlari, xususan diqqat, xotira, tafakkur va tasavvur faol rivojlanadi. Shu sababli o‘quvchilarning ta’lim jarayoniga moslashuvi, bilimlarni samarali o‘zlashtirishi hamda psixologik jihatdan sog‘lom rivojlanishi ko‘p jihatdan diqqatning barqarorligiga bog‘liqdir. Diqqatning yetarli darajada rivojlanmaganligi esa o‘quv faoliyatida qiyinchiliklar, charchoq, qiziqishning pasayishi hamda psixik zo‘riqishlarga olib kelishi mumkin. Globallashuv jarayonlari ta’lim tizimiga ham yangi talablarni qo‘ymoqda[4].

Zamonaviy axborot texnologiyalarining keng qo‘llanilishi, innovatsion ta’lim metodlarining joriy etilishi o‘quvchilarning psixologik rivojlanishiga yangi imkoniyatlar yaratmoqda. Shu bilan birga, bu jarayon o‘quvchilarning diqqatini boshqarish, ularning psixik salomatligini saqlash va rivojlantirish bo‘yicha samarali pedagogik-psixologik yondashuvlarni ishlab chiqishni talab etadi. Shu nuqtai nazardan, kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarda diqqat barqarorligini rivojlantirish hamda ularning psixik salomatligini ta’minlashda zamonaviy pedagogik va psixologik metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur tadqiqotda globallashuv sharoitida kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarning diqqat barqarorligini rivojlantirish va psixik salomatligini mustahkamlashning zamonaviy pedagogik-psixologik yondashuvlari o‘rganiladi.

Asosiy qism: Globallashuv jarayonlari zamonaviy ta’lim tizimiga yangi talablarni qo‘ymoqda. Bugungi kunda jamiyat rivoji yuqori bilimga ega, mustaqil fikrlay oladigan va psixik jihatdan sog‘lom shaxslarni tarbiyalashni talab etadi. Shu sababli kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarda bilish jarayonlarini, xususan diqqat barqarorligini rivojlantirish hamda ularning psixik salomatligini ta’minlash muhim pedagogik-psixologik vazifalardan biri hisoblanadi. Kichik maktab yoshi (odatda 6–10 yosh davri) bolaning psixik rivojlanishida muhim bosqich bo‘lib, bu davrda o‘quv faoliyati yetakchi faoliyat turiga aylanadi. O‘quv jarayonida bola yangi bilimlarni egallaydi, tafakkuri rivojlanadi, ijtimoiy munosabatlarga kirishadi. Shu bilan birga, bu davrda diqqatning barqarorligi, hajmi va taqsimlanishi shakllanib boradi. Diqqat o‘quv faoliyatining samaradorligini ta’minlovchi asosiy psixik jarayonlardan biri hisoblanadi[3].

Agar o‘quvchida diqqat yetarli darajada rivojlanmagan bo‘lsa, u dars materialini to‘liq o‘zlashtira olmaydi, tez charchaydi va o‘quv jarayoniga qiziqishi pasayishi mumkin. Psixologik tadqiqotlarga ko‘ra, kichik maktab yoshidagi bolalarda ixtiyorsiz diqqat ustun bo‘lib, asta-sekin ixtiyoriy diqqat rivojlanib boradi. Shu sababli o‘qituvchi va ota-onalar o‘quvchilarning diqqatini jalb etuvchi, ularni faol fikrlashga undovchi metodlardan foydalanishlari zarur. O‘yin elementlari, interaktiv mashg‘ulotlar, muammoli vaziyatlar va vizual materiallardan foydalanish diqqatning barqarorligini oshirishga yordam beradi. Globallashuv sharoitida axborot texnologiyalarining rivojlanishi ham o‘quvchilarning diqqatiga sezilarli ta’sir ko‘rsatmoqda. Turli xil raqamli qurilmalar, internet va media vositalari bolalarning axborot qabul qilish jarayonini tezlashtiradi, ammo ba’zi holatlarda diqqatning tez chalg‘ishiga ham sabab bo‘lishi mumkin. Shu bois ta’lim jarayonida innovatsion pedagogik texnologiyalarni maqsadli va to‘g‘ri qo‘llash muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy pedagogik-psixologik yondashuvlarda o‘quvchining shaxsiy xususiyatlarini hisobga olish, individual yondashuv, hamkorlikka asoslangan ta’lim, kreativ fikrlashni rivojlantirish kabi tamoyillar muhim o‘rin tutadi. Masalan, interaktiv metodlar, trening mashg‘ulotlari, psixologik o‘yinlar hamda diqqatni rivojlantiruvchi mashqlar o‘quvchilarning bilish faoliyatini faollashtiradi va psixik salomatligini qo‘llab-quvvatlaydi[2].

Xulosa: Globallashuv jarayonlari ta’lim tizimiga yangi talablarni qo‘yib, o‘quvchilarning nafaqat bilim darajasini, balki ularning psixologik rivojlanishini ham takomillashtirishni talab

etmoqda. Ayniqsa, kichik maktab yoshidagi o‘quvchilarda diqqat barqarorligini rivojlantirish va psixik salomatlikni ta’minlash ta’lim samaradorligini oshirishda muhim omil hisoblanadi.

Tadqiqot davomida aniqlanishicha, diqqat o‘quv faoliyatining muhim psixik jarayoni bo‘lib, u o‘quvchilarning bilimlarni o‘zlashtirishi, fikrlashi va mustaqil faoliyat yuritishiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi. Kichik maktab yoshida diqqat asta-sekin rivojlanib boradi va uni mustahkamlashda o‘qituvchi hamda ota-onalarning to‘g‘ri pedagogik yondashuvi muhim rol o‘ynaydi[1].

Zamonaviy pedagogik-psixologik yondashuvlar, xususan interaktiv metodlar, innovatsion ta’lim texnologiyalari, psixologik o‘yinlar va diqqatni rivojlantiruvchi mashqlar o‘quvchilarning bilish faoliyatini faollashtiradi hamda ularning psixik salomatligini qo‘llab-quvvatlashga xizmat qiladi. Shu bilan birga, maktabda sog‘lom psixologik muhit yaratish, o‘quvchilarning emotsional holatini nazorat qilish va ularni qo‘llab-quvvatlash ham muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O‘zbekiston strategiyasi". - Toshkent: "O‘zbekiston", 2021.
  2. Vigotskiy L.S. "Pedagogicheskaya psixologiya". - M.: Pedagogika-Press, 1996. (168-175 betlar).
  3. Galperin P.Ya. "Leksii po psixologii". - M.: Knijniy dom "Universitet", 2002. (85-92 betlar).
  4. Dobrinin N.F. "Vnimaniye i ego vospitaniye". - M.: Pravda, 1951. (40-45 betlar).
- urdiTurdiyeva Muhayyo Soxibjon Qizi MAKTABGACHA TARBIYA YOSHIDAGI BOLALARDA XAVOTIRLANISHNING GENDER XUSUSIYATLARI PSIXODIAGNOSTIKASI VA KORREKSIYASI // Современное образование (Узбекистан). 2023. №11 (132). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/maktabgacha-tarbiya-yoshidagi-bolalarda-havotirlanishning-gender-hususiyatlari-psihodiagnostikasi-va-korreksiyasi> (дата обращения: 11.03.2026).
- yeva Muhayyo Soxibjon Qizi MAKTABGACHA TARBIYA YOSHIDAGI BOLALARDA XAVOTIRLANISHNING GENDER XUSUSIYATLARI PSIXODIAGNOSTIKASI VA KORREKSIYASI // Современное образование (Узбекистан). 2023. №11 (132). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/maktabgacha-tarbiya-yoshidagi-bolalarda-havotirlanishning-gender-hususiyatlari-psihodiagnostikasi-va-korreksiyasi> (дата обращения: 11.03.2026).